

ТЕМА 1:УСПОН ЕВРОПЕ 16 - 18. ВЕКА

ЛЕКЦИЈА 1:

НОВИ ВЕК

1.*Како делимо људску прошлост?

- а) на праисторију (од настанка човека до изума писма)
- б) на историју (од изума писма до данас)

2.* Како делимо историју?

- а) стари век(од изума писма до пропасти Римског царства)
- б) средњи век (од пропасти Римског царства до открића Америке)
- в) нови век (од открића Америке до краја 1. св. рата)
- г) савремено доба (од краја 1. св. рата до данас)

3.* Шта је нови век?

Нови век је раздобље од 1492.(откриће Америке) до 1918.(крај 1.св. рата).

4.* Подела људи у новом веку.

Током новог века људи су били подељени у пет класа:

- а) феудалци } владајуће
- б) свештеници } класе

- в) кметови } обесправљене
- г) капиталисти } класе
- д) радници }

5.* На које класе се поделило грађанство током новог века?

Током новог века,грађанство се поделило на две нове класе:

- а) капиталисте - богато грађанство (буржоазију)
- б) раднике - сиромашно грађанство (пролетере)

6. Објасни појам капиталисти.

Капиталисти су богати становници градова - ТРГОВЦИ, БАНКАРИ, БРОДОВЛАСНИЦИ...
Они имају капитал - новац, робу,алат,сировине,бродове...Капиталисти не морају да раде.За њих раде сиромашни становници грдова - радници или пролетери.

7*Објасни појам капитал.

Капитал је имовина (новац, алат, зграде, превозна средства, земља...) која власнику доноси зараду.

8. Објасни појам пролетери.

Пролетери или радници су сиромашни становници градова - КАЛФЕ, ШЕГРТИ, ВОЈНИЦИ, РИ_БАРИ, МОРНАРИ, НОСАЧИ...Они немају капитал. Да би преживели радници изнајмљују за новац своју снагу,вештину или знање.

9. Објасни разлику између радника и кмета.

Радник је лично слободан човек.Није законски везан ни за кога .Сам бира где ће да живи и за кога ће да ради.

Кмет није слободан човек.Законски је везан за свог феудалца и имање на коме живи.Не сме да се одсели са имања без феудалчеве дозволе.

10. Како делимо људе у феудализму а како у капитализму?

У феудализму људи се деле на:

- повлашћене(племићи и свештеници)
- обесправљене(кметови и грађани).

У капитализму се људи деле на:

- богате (капиталисти или буржоазија)
- сиромашне(радници или пролетери).

11.Објасни феудални систем (уређење).

Сви чиновнички, војнички и свештенички полошаји резервисани су само за племство.Племство не - плаћа никакав порез држави. Оно је повлашћено и пред законом. На пример, племић је за убиство био блаже кажњаван од грађанина или кмета.Племићке повластице стицале сусе рођењем, а не способно стима или радом. Грађанин је био лично слободан, али је веома тешко могао постати племић. Кмет скоро никако није могао постати племић, јер он није имао чак ни личну слободу.

12. Објасни капиталистички систем (уређење).

Власт имају само богати. Међутим, богатство се у капитализму може стећи не само рођењем него и радом. Такође, богатство се може лако и изгубити. Обичан човек може се уздићи међу повлашћене, а богаташ може осиромашити. Теоретски и богати и сиромашни су једнаки пред законом (казне су исте за све). Међутим, богатство обезбеђује моћ и "везе", то јест, богати су повлашћени.

13. Најважније особениости новог века.

- 1) убрзани развој науке и уметности
- 2) опадање моћи Римокатоличке цркве.
- 3) разарање феудалног и стварање грађанског уређења
- 4) стварање модерних држава и нација
- 5) урбанизација (развој градова и повећање градског становништва)

14* Велике силе у новом веку.

- 1) Шпанија 4) Хабзбуршка монархија (Аустрија) 7) Пруска
- 2) Енглеска 5) Русија
- 3) Француска 6) Османско царство (Турска)

1.* Објасни појам хуманизам и ренесанса.

Хуманизам и ренесанса су културни покрет грађанске класе. Појам ренесанса или препород односи се на уметност, а хуманизам или човечност односи се на науку.

2* Шта је био циљ хуманизма и ренесансе?

Циљ им је обнављање античке (грчко-римске) културе и науке.

3. Када и где су настали хуманизам и ренесанса?

Хуманизам и ренесанса развијаласе од краја 14. до краја 16. века. Настала је Италији у граду **ФИРЕНЦИ**.

4.* Ко је главни носиоц хуманизма и ренесансе?

Грађанска класа - трговци, занатлије, банкари.

5. Зашто је ренесанса настала баш у Италији?

У Италији је живело је бројно и богато грађанство које је било спремно да финансира (новчано помогне) развој нове културе и науке.

6. Упореди средњовековну и ренесансну културу.

Средњовековна култура била је у служби ширења хришћанске вере. Подстицала одрицање од свакодневних уживања, скромност, сиромаштво. За средњовековну културу људски живот био је неважан, јер је Црква обећавала вечни живот у рају.

Грађанство одбацује верски поглед на живот. Жели да ужива на овом свету, да истражује, да путује, и открива свет око себе. Трговци, занатлије и банкари траже научна знања која ће искористити за богаћење и уживање.

7. Ко је био Гај Мецена?

Староримски аристократа Гај Мецена, окупљао је у својој палати чувене римске песнике и уметнике. Он их издржавао, како би им омогућио да не мисле од чега ће живети, него да сепотпуно посвете уметничком стварању.

8. Настанак меценарства.

По угледу на Мецену у 15. веку јављају се богати покровитељи (заштитници) уметника, књижевника, научника, филозофа. Њих називамо меценама. Већином су то били владари, велможе, богати трговци и банкари. Ови љубитељи уметности и науке наручивали су и куповали уметничка дела. Сакупљали су и чували слике, скулптуре (кипове), књиге. Њихове колекције уметничких предмета и књига, прерасли су у светски познате музеје и библиотеке. На пример, музеј ЛУВР у Паризу.

9. Наведи најчувеније ренесансне мецене.

Најчувенији ренесансни владари-мецене били су:

- породица МЕДИЧИ из Фиренце
- породица ВИСКОНТИ из Ђенове
- папа ЈУЛИЈЕ II
- француски краљ ФРАНСОА I

10. Шта је утицало на појаву хуманизма и ренесансе?

- а) Крсташки ратови
- б) долазак Византинаца у Италију
- в) црна смрт – епидемија куге у 14. веку

11. Утицај крсташких ратова развој хуманизма и ренесансе.

Од 11. до 13. века, витезови-крсташци су освојили огромне територије којима су владали Арапи. Заузели су Иберијско полуострво (Шпанија и Португалија), острво Сицилију и Левант. Европљани су тамо затекли раскошну арапску цивилизацију. Та цивилизација настала је стапањем античке, персијске и индијске културе са исламском религијом (вером). Њена достигнућа (наука, уметност, култура) пренети су у Европу, где су подстакли нове идеје и погледе на свет.

12. Утицај Византије на развој хуманизма и ренесансе.

Коначно, прави процват хуманистичке науке омогућили су византијски Грци. После турског освајања Цариграда 1453, хиљаде учених Грка избегло је у Италију. Са собом су донели византијску цивилизацију - књижевна, уметничка и научна дела.

12. Ренесансни научници.

Леонардо да Винчи	- физика	Николо Макијавели	- политика
Никола Коперник	- астрономија	Томас Мор	- филозофија
Галилео Галилеј	- астрономија	Еразмо Ротердамски	- филозофија
Ђордано Бруно	- астрономија		

13. Ренесансни уметници.

Леонардо да Винчи	- сликар и вајар	Рафаел Санти	- архитекта и вајар
Микеланђело Буонароти	- сликар и вајар	Филипо Брунелески	- архитекта и вајар
Андреа Верокио	- сликар и вајар	Тицијан Вечели	- сликар
Донатело	- вајар	Јан ван Ајк	- сликар
Сандр Ботичели	- сликар	Албрехт Дирер	- сликар

10. Ренесансни књижевници.

Данте Алигијери	- песник	Франсоа Рабле	- романописац
Франческо Петрарка	- песник	Мигел Сервантес	- романописац
Вилијам Шекспир	- драмски писац	Ђовани Бокачо	- писац приповетки

11. Ширење хуманизма и ренесансе по Европи.

Током 15. века новости су преносили путници. То су већином били трговци, ходочасници, студенти и војници-најамници. Путујући широм Европе они су разносили идеје хуманизма и ренесансе.

12. Гутенбергов допринос ширењу хуманизма и ренесансе.

Велики подстицај ширењу нове културе дао је Гутенбергов изум штампе. Штампање је донело појефтињење књига, а нешто касније и појаву новина. То је убрзало ширење вести и нових идеја.

13. Утицај хуманизма и ренесансе на Србе.

У време ренесансе већина Срба пала је под турску власт. Нису имали грађанску класу што их спречило да се укључе у културни и научни препород Европе. Ипак, један део Срба - Срби католици у млетачкој Далмацији и Дубровнику - захваћени су културним и научним напретком.

13. Резултати хуманизма и ренесансе.

- 1) опадање моћи Римокатоличке цркве и појава реформације
- 2) велика географска открића
- 3) развој науке и уметности у Европи

ЛЕКЦИЈА 3: ВЕЛИКА ГЕОГРАФСКА ОТКРИЋА

1. Колико су трајала географска истраживања?

Географска истраживања су трајала од краја 15. до краја 18. века.

2. Шта је покренуло географска истраживања?

Крајем средњег века Турци су загосподарили копненим путевима између Европе и Азије. У то време поморски путеви ка Индији и Кини били су непознати Европљанима. Зато су они били присиљени да лукеузну робу из Азије (зачини, мириси, тканине, драго камење...) скупо плаћају арапским трговцима. Желећи да избегну њихово посредовање, Европљани су у 15. веку започели потрагу за поморским путевима ка Индији и Кини.

3.* Шта је био циљ географских истраживања?

Откриће поморских путева до Индије и Кине.

4. Шта је омогућило географска истраживања?

а) РАЗВОЈ ТЕХНИКЕ (једрењак, компас, сат, дурбин, астролаб, ватрено оружје...)

б) РАЗВОЈ НАУКЕ (математика, наутика, астрономија, географија...)

5.* Које државе су започеле гео истраживања?

ПОРТУГАЛИЈА, а потом ШПАНИЈА.

6. Ко је био Хенрик Мореплвац?

Португалски принц Енрико (Хенрик) био је трећи син португалског краља Жоаоа. Како није могао наследити престо посветио се навигацији (поморству). Окупио је око себе картографе и стручњаке за наутику који су конструисали каравелу (једрењак) и тако унапредили пловидбу. Привучен причама о великим богатствима Африке он је финансирао истраживачка путовања око западне Африке. Тиме је започео велика географска истраживања.

7. Наведи најважније истраживаче и њихова географска открића.

БАРТОЛОМЕО ДИЈАЗ 1488. опловљава Африку.

КРИСТОФОР КОЛУМБО 1492. открива Америку.

ВАСКО ДА ГАМА 1498. открива поморски пут за Индију.

ФЕРНАНДО МАГЕЛАН 1522. опловљава свет, доказавши да је планета Земља лоптастог облика.

8. Ернан Кортес

Кортес је био вођа шпанских конкистадора (освајача), који су у 16. веку (1521.) уништили царство АСТЕКА и освојили МЕКСИКО.

9. Франциско Пизаро

Пизаро је био вођа шпанских конкистадора, који су у 16. веку (око 1535.) уништили царство ИНКА и освојили ПЕРУ.

10.* Објасни појам Индијанци.

Колумбо је био уверен да је допловио у Индију, па је америчке староседеоце назвао Индијанцима.

11. Како је Америка добила име?

Италијански морепловац, АМЕРИГО ВЕСПУЧИ, први је схватио да је Колумбо, уствари, открио НОВЕ КОНТИНЕНТЕ. Америгу у част, прихваћен је назив Америка.

12.* Које европске државе су учествовале у освајању Америке?
ШПАНИЈА, ПОРТУГАЛИЈА, ЕНГЛЕСКА, ФРАНЦУСКА и ХОЛАНДИЈА.

13* Шта је то геноцид?
Геноцид је истебљење, уништење неког народа или верске групе.

14. Страдање америчких староседелаца.
Европски освајачи и досељеници, посебно Шпанци и Енглези, извршили су геноцид над Индијанцима. Шпански конквистадори су пљачкајући злато, поубијали милионе Инка, Астека, Маја и других индијанских народа. Отимали су им обрадиву земљу, а њих - староседеоце претварали у робове. Индијанци су присиљавани да бесплатно раде у рудницима или земљопоседима белих колониста.

15. Уништавање индијанске цивилизације.
Тврдећи да су Индијанци пагани, Европљани су немилосрдно уништавали њихову културу (књиге, храмове, градове, религију...) Шпанци су Индијанце присиљавали да прихвате шпански језик и римокатоличку веру, док су их Енглези беспштедно убијали.

16. Досељавање афричких црнаца у Америку.
За мање од 50 година од доласка у Америку Европљани су у неким областима (на пример, Карипска острва) потпуно истребили Индијанце. Да би осигурали радну снагу за своје плантаже шећерне трске, дувана, индига..., хватали су афричке црнце и доводили их у Америку као робове.

17. Колонизација и настанак колонијалних сила.
Европљани су освојили огромне територије у Америци и другим континентима. Те територије претворене су у колоније. Европско становништво масовно се досељавало у те колоније, доносећи свој начин живота. Тако су европска цивилизација и хришћанска вера проширили целим светом. Водећу улогу у свету преузимају нове колонијалне силе - Шпанија, Португалија, Француска, Енглеска и Холандија.

18. Утицај гео открића на развој привреде.
Главни трговински путеви премештају се из Средоземља на Атлански океан. Занатски, банкарски и научни центри селе се из Италије у западну Европу. Оснивање колонија у Америци, подстиче развој трговине, производње и саобраћаја.

19. Утицај гео открића на развој пољопривреде.
Велики напредак доживљава и ПОЉОПРИВРЕДА. Из Америке су пренети КРОМПИР и КУКУРУЗ. Захваљујући томе је искорењена глад у Европи. ПАРАДАЈЗ, КАКАО и ВАНИЛА, обогатили су исхрану Европљана, док је употреба ДУВАНА донела нездраве навике.

20. Утицај гео открића на феудализам.
Стотине тона злата и сребра опљачканог у Америци донете су Европу. Јефтино злато и сребро изазвали су економску кризу. Та криза убрзала је пропаст феудализма и развој капитализма.

21. Негативне последице географских открића.
Гео открића имала су и негативне последице. Индијанци и Аборигени (у Аустралији) доживели су геноцид. Њихова цивилизација је потпуно уништена. Милиони афричких црнаца доведени су силом у Америку и претворени су у робове. Са њима су бели господари поступали горе него са животињама.

22. Објасни појам Латинска Америка.
Под Латинском Америком подразумевамо све државе на Америци осим Канаде и САД. Назив потиче од тога што се у тим државама говоре латински (романски) језици – шпански, португалски и француски.

